

Pääkirjoitus

Sosialistiset organisaatiot Venäjällä ovat kuolleet — mutta eivät sosialistiset arvot

Vuonna 1991 kolmensadan miljoonan asukkaan neuvostotalous näytti äkkinäisesti sortuneen rauniokasaksi. Se oli vajonnut samankaltaiseen tilaan kuin Euroopan talous toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1945, jolloin sen sanottiin palanneen takaisin vuoteen nolla.

Joulupäivänä 1991 erosi Neuvostoliiton presidentti Gorbatšov. Hän oli käynnistänyt jättimäisessä valtioryppäässä prosessin, joka johti uskomattomaan lopputulokseen. Valtakunta, jota hän oli hallinnut, oli hajonnut ja lopulta lakannut olemasta. Nykyisessä sekasortoisessa tilanteessa ennen niin mahtavan naapurimme tulevaisuuden vaihtoehdot ovat rajalliset. Neuvostotasavaltojen riippuvuus toisistaan oli ollut niin kiinteä, että itsenäisyys merkitsi niille samaa kuin jos »laivan miehistö olisi kytketty kahleisiin ja laiva tämän jälkeen kääntynyt ylösalaisin», on amerikkalainen kansainvälisen politiikan professori *Michael Mandelbaum* todennut.

Kriittisiä ongelmia — muuta maailmaa vaivattavia — Venäjällä on lukuisia; kuten esim. valtaisan ydinasevaraston hallinta tulevaisuudessa. Vaikka IVY-sopimus edellytti yhtyneitä asevoimia, monet johtavista tasavalloista vaativat omaa armeijaa. Taloudessa entisen suurvallan pahimpia uhkia on ollut inflaatio. Koska hinnat oli ennen määrätty hallinnollisin asetuksin, ilman markkinavoimien ohjausta, ne eivät olleet heti nousseet. Sen sijaan kerääntyneen ihmisten haltuun suuria ruplavarantoja, joille ei ollut järkevää käyttöä. Melko pian ne alkoivat sitten purkautua, minkä seurauksena tavaravarastot tyhjenivät. Kauppaa alettiin käydä yhä yleisemmin kovilla valuutoilla, mis-

tä seurasi teollisuustuotannon väheneminen ja maataloustuotteiden varastoiminen.

Lännen valtioissa on nyttemmin tehty yhteinen esitys siitä, mitä tarvitaan IVYn väestön pelastamiseksi katastrofilta, s.o. samanaikaiset talouden vakauttamis- ja liberalisointiohjelmat. Nykyisiä hallituksia vaaditaan lopettamaan rahan holtiton painattaminen; niiden tulee vähentää tukipalkkioita yrityksille ja yksityisille ja samaan aikaan vapauttaa hinnat niin, että ne määräytyisivät kysynnän ja tarjonnan eikä enää suunnitteluvirastojen päätösten mukaan.

Samaan aikaan hallitusten on edistettävä kilpailua lopettamalla keskitetty taloushallinto, joka on ollut luonteenomaista Neuvostoliiton teollisuudessa. Niiden tulee myös aloittaa sosialisoidun tuotannon purkaminen ja määrätietoinen talouden yksityistäminen. Niinikään on luotava todelliset markkinat pääomalle ja työvoimalle.

Edelleen on aloitettava integraatioprosessi maailmantalouteen liittymiseksi, mikä on myös edellytyksenä vaihdettavalle valuutalle.

Mikään näistä askelista ei ole yksinkertainen eikä helppo. Yksityistäminen esimerkiksi edellyttää erityisen lainsäädännön, joka toteuttaa yksityisomistuksen — niin kuin Puola on jo tekemässä.

Edellä mainitut uudistukset merkitsevät perusteellista muutosta entisen Neuvostoliiton talouteen. Gorbatšov ei tähän pystynyt, mutta Jeltsyn on tämän vuoden alussa lähtenyt päättäväisesti tälle tielle. Hänen määräyksestään on jo ryhdytty mm. tehtaiden, kauppojen ja maatilojen yksityistämiseen.

Eräs heikkous erityisesti epäilyttää Venäjän

talouden tuntijoita: Venäjältä puuttuu asiantunteva henkilöstö tämän vaativan uudistuksen käynnistämiseksi ja jatkamiseksi. Ironista kylä, tähän mennessä Venäjällä on kärsitty nimenomaan kaikkialle levittäytyneestä byrokratiasta, jota varten henkilöstöä on ollut liikaa-kin.

Ainakin lyhyellä tähtäyksellä kansa toteaa köyhtyvänsä uudistusten seurauksena, koska välttämättömyyshyödykkeiden hinnat nousevat ja valtion tuki pienenee. Heikompien yritysten sortuessa venäläisten arkipäivään tunkeutuu ennennäkemätön joukkotyöttömyys, jonka ILO ennustaa tänä vuonna nousevan yli 15 prosentin. Sen seurauksena lisääntyy automaattisesti yhteiskunnallisten levottomuuksien mahdollisuus.

Venäjän naapurimaana Suomi tulee kokemaan itäisen jättiläisvaltion ehkä rajutkin myllerrykset konkreettisemmin kuin muu Eurooppa.

Venäjän kaupassa Suomi on jo saanut totut- tautua 1990-luvun realismiin: kun entiseen Neuvostoliittoon viime vuosikymmeninä voitiin viedä pitkäaikaisten kauppasopimusten turvin noin 15 prosenttia kokonaisviennistä, on tämä osuus laskenut nyt 3 prosentin tienoille. Tästä on ainakin osittain luettavissa selitys Suomen kansantalouden nykyisiin vaikeuksiin, kuten joukkotyöttömyyteen. Koska paluuta entiseen ei Venäjän eikä IVY:n kaupassa ole, ei myöskään ole odotettavissa kaivattua kohennusta Suomen vientiin ja talouteen — ei aina-kaan lähitulevaisuudessa.

Historian näkökulmasta katsoen me suomalaiset odotamme nyt jännittyneinä, merkitsee- kö vuosi 1991 Venäjälle ja IVY:lle samanlaista käännettä vapauteen ja demokratiaan kuin vuosi 1688 briteille, 1776 amerikkalaisille, 1789 ranskalaisille ja 1917 suomalaisille.

Arvi Leponiemi